

УДК 761.1.071.1.031.2.02(477)"17/18"О.Бриндіков
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.04.881>

СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ТРАДИЦІЇ НАРОДНОГО ДЕРЕВОРИТУ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА БРИНДІКОВА

Оксана ШПАК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9719-4432>;

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
Інституту народознавства НАН України,
відділ народного мистецтва,
просп. Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: shpak.oksana@gmail.com

Сучасний український художник Олександр Бриндіков у своїй творчості успішно використовує мистецькі здобутки народного деревориту (народної гравюри) XVIII—XIX ст. На основі традиційної техніки, іконографії, художніх особливостей давніх зразків він створює графічні репліки і самостійні творчі композиції, а також поєднує їх з орнаментальною вибіркою. Такий підхід є особливо актуальним сьогодні з погляду збереження традиційної народної культури, зміцнення національних здобутків сучасного українського мистецтва. *Мета роботи:* дослідити передумови, які стали творчими імпульсами і сприяли формуванню авторської манери Олександра Бриндікова; простежити зв'язок творів художника з автентичними дереворитами XVIII—XIX ст. щодо техніки виконання, тематики, іконографії, стилістики. *Предмет дослідження* — графічний доробок Олександра Бриндікова 2010—2019 рр.; запропоновано періодизацію його творчості; дається мистецтвознавча оцінка творів.

Методологічну основу дослідження становлять: аксіологічний метод (для розкриття ціннісних особливостей давніх і сучасних творів), метод мистецтвознавчого аналізу (для характеристики графічного доробку художника), компаративний метод (для порівняння художніх особливостей сучасних робіт з автентичними дереворитами).

Ключові слова: Україна, дереворит, народна гравюра, народне мистецтво, професійне мистецтво, іконографія, вибірка.

Oksana SHPAK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9719-4432>

Candidate of art studies, Senior researcher
Ethnology Institute of National Academy
of Sciences of Ukraine
Folk Art Department
15, Svoboda Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: shpak.oksana@gmail.com

CONTEMPORARY READING OF FOLK WOODCUT'S TRADITION IN THE ART OF OLEKSANDR BRYNDIKOV

Introduction, Problem Statement. Contemporary Ukrainian artist Oleksandr Bryndikov in his work successfully uses the artistic achievements of the folk woodcuts of the XVIII—XIX centuries. Based on traditional techniques, iconography, stylistics of ancient woodcuts, the artist creates his graphic replicas and independent art compositions, combines them with ornamental textile printing. This approach is especially *actual* today in terms of preserving traditional folk culture, strengthening the national achievements of contemporary Ukrainian art.

The work purpose: to study the prerequisites that served as creative impulses and contributed to the formation of the author's manner by Oleksandr Bryndikov; to trace the connection of the artist's works with authentic woodcuts of the XVIII—XIX centuries on the technique of performance, themes, iconography, stylistics.

The research techniques of the study are axiological method (to reveal the value features of ancient woodcuts and contemporary works), as well as the method of art analysis (to characterize the artist's graphic work), and the comparative method (to compare the iconography and artistic features of Oleksandr Bryndikov's works with authentic woodcuts).

Results. In the searching of creative ideas and ways of expression, Oleksandr Bryndikov turned to one of the least studied layers of Ukrainian art — folk woodcut. During 2010—2019 he created the significant artistic works: engravings printed on paper and canvas, which contained expressive allusions of the works of folk woodcuts of the XVIII—XIX centuries, and, at the same time, original author's findings, which demonstrate a new reading of traditional techniques and artistic methods. In the paper artist's graphic works of 2010th—2019th are analysed; his works' periodization is presented; art evaluation of works is given.

Conclusion. Based on the work of professional artist Oleksandr Bryndikov it is proved that the folk engraving on the wood belongs to the valuable spiritual heritage of the past and it can give a powerful creative impetus for the development of contemporary national art.

Keywords: Ukraine, woodcut, folk engraving, folk art, professional art, iconography, textile printing.

Вступ. Одним із перспективних шляхів пошуку творчих ідей і засобів для сучасних художників є звернення до традиційних видів, технік, форм народного мистецтва. У цьому плані багата й різноманітна спадщина українського образотворчого фольклору акумулює чимало забутого з художнього досвіду минулих поколінь, який може бути успішно використаний у сучасних творчих практиках. Випускник Львівської Національної академії мистецтв Олександр Бриндіков у пошуках творчих ідей і засобів вираження звернувся до одного з найменше опрацьованих пластів українського мистецтва — народного деревориту. Глибоке зацікавлення давньою народною гравюрою вилилося у вагомий творчий доробок, який викликає інтерес і заслуговує на уважне вивчення. Література, присвячена графічній творчості О. Бриндікова, обмежується оглядовими статтями в інтернет-джерелах, що мають інформаційну і джерелознавчу вартість [1; 2; 3; 4; 5; 6], відомостями на сайтах галерей [7; 8], відеосюжетами та інтерв'ю з художником [9; 10; 11]. Понад 100 фотографій робіт О. Бриндікова розміщено у вільному доступі на сторінці «Народна ІКОНА» у соціальній мережі Facebook [12]. На часі є потреба глибшого мистецтвознавчого аналізу робіт і творчого методу художника, що тісно поєднує вивчення традиції з її подальшою інтерпретацією. Саме такий підхід є особливо актуальним сьогодні з погляду збереження традиційної народної культури, зміцнення національних здобутків сучасного українського мистецтва на нинішньому етапі.

Мета роботи: дослідити передумови, які стали імпульсами і сприяли формуванню авторської манери творчості Олександра Бриндікова. Простежити зв'язок творів художника з автентичними дереворитами XVIII — XIX ст. щодо техніки виконання, тематики, іконографії, стилістики.

Основна частина. Олександр Бриндіков впродовж 2010—2019 рр. пройшов продуктивний творчий шлях від зацікавлення народними дереворитами до майстерного оволодіння технікою, глибиного розуміння художніх особливостей і стилістики; від виконання авторських копій і графічних реплік — до створення самостійних композицій. У його доробку близько 200 окремих сюжетів дереворитів. Завдяки численним варіантам поєднання сюжетів (від двох до шести на одному форматі), різноманітним спо-

собам авторського оформлення та друкові на різних матеріалах (папір, лляне полотно, бавовняний одяговий трикотаж) створюється вагомий змістовий та естетичний контент, який працює у декількох вимірах: виставково-експозиційному, популяризаторському та ужитковому.

Перш ніж перейти до аналізу графічного доробку Олександра Бриндікова, насамперед доцільно хоча б коротко охарактеризувати першоджерело, яке надихнуло і стало своєрідною «школою деревориту» для сучасного професійного художника. Український народний дереворит (народна гравюра) — це твори друкованої графіки, в основному — релігійного змісту, які у XVII ст. використовували як ікони для церкви, а в XIX ст. — переважно як хатні ікони. Процес їх виготовлення поділявся на декілька технологічних етапів: різьблення дереворитного кліше, відтиск на папері, ілюмінація (розфарбовування) відбитка. Готові паперові ікони можна було придбати під час храмових свят і відпустів у монастирях, дереворитні аркуші продавали на ярмарках, носили на продаж від хати до хати. У XVII—XVIII ст. дереворити заміняли мальовані ікони в іконостасах і вівтарях, їх наклеювали на стіни храмів. Упродовж XIX ст. народні гравюри широко побутували у сільському середовищі. Розфарбовані паперові ікони оправляли в рамки, поміщали під розмальоване скло або просто наклеювали на стіни помешкань. Ікони дереворити наліплювали на дощечки більшого розміру, а вільні поля розмальовували геометричним чи рослинним орнаментом.

Від мальованих ікон народні дереворити відрізняла низка художніх і технологічних особливостей: це спрощене, лаконічне графічне відтворення образів святих за допомогою лінії, штриха, білої і чорної плями; стриманий колорит, недовговічність паперової основи. Серед безперечних переваг дереворитів були мобільність і доступність: завдяки можливості тиражування (багаторазового відтиску з кліше) такі ікони на папері дозволяли легко й швидко поширювати зображення святих і релігійні сюжети, які мали попит. Паперові відбитки були численними та доступними за ціною.

Українська народна гравюра як мистецьке явище поступово згасла у кінці XIX — на початку XX ст., не витримавши конкуренції з кольоровими, ілюзорно виконаними іконами-хромолітографіями. Спожи-

вача початку XX ст., очевидно, вже не задовольняли прості та наївні дереворити «грубої» роботи, і він надавав перевагу доступним у той час друкованим іконам промислового виготовлення. У першій третині XX ст. автентичні народні дереворити, які були вклеєні в оправи давніх рукописних і друкованих книг або подекуди збереглися у старовинних дерев'яних церквах карпатського регіону, поповнили збірки окремих музеїв і бібліотечних збірок. З того часу вони перейшли до категорії пам'яток, які переважно є доступними тільки для вузького кола фахівців, нечасто експонуються на виставках.

Зацікавлення народною гравюрою прийшло до Олександра Бриндікова через захоплення давніми дереворитами з Плазова¹. Як пригадує сам художник, десь у 2008—2009 рр. йому до рук потрапила книжка Юзефа Грабовського «Народні дереворитні образи» [14], у якій репродуковано групу плазівських дереворитів. Молодого художника, який цікавився народним мистецтвом, вразила простота і лаконічність вислову цих творів, виразна графічність площинних зображень, декоративність, риси наїву у трактуванні форми. Олександр загорівся бажанням розгадати секрети техніки давніх майстрів. Він пригадує, що під час цього першого знайомства з народним дереворитом він уважно вивчав ілюстрації з книжки Ю. Грабовського: «Мені все було цікаво, бо я не знав ні масштабності, ні способу, як робити штрих, щоб друкувалося нормально...»². Ці пошуки привели до правильного рішення: художник вирішив спочатку взяти давній дереворит, «щоб зробити копію і зрозуміти техніку, бо техніки як такої, технології описано немає ніде»³. У пошуках першоджерела звернувся до музейних фондів. Рисунок для першого дереворитного кліше, яке вирізьбив Олександр, був «реплікою» народної гравюри «Святий Миколай» із Закарпаття зі збірки НМЛ (іл. 1, 2). Процес творення деревориту настільки зацікавив художника, що він продовжив цим займатися: спочатку копію-

Іл. 1. Святий Миколай (народна гравюра, наклеєна на дошку). XVIII ст. Папір, дереворит ілюмінований. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького

Іл. 2. Бриндіков О. Святий Миколай. 2010. Папір, дереворит

вав давні зразки, розгадував технологічні й творчі секрети забутого ремесла, а з набуттям необхідних навиків почав створювати власні графічні композиції у стилістиці народного деревориту. Копіювання автентичних творів на початковому етапі було логічно обумовлене, адже відновлюючи і пізнаючи особливості давньої техніки поздовжньої гравюри, він мав можливість зрозуміти і глибоко відчувати її стилістику.

¹ Плазів — осередок на українсько-польському пограниччі (Любачівщина, регіон Надсяння, сучасна територія Польщі), де у XIX ст. працювали два дереворитники: Матвій Костицький (упродовж 1830-х рр.), а згодом також його син (до 1899 р.) [13, с. 42—43].

² Записала О. Шпак 11.03.2020 від О. Бриндікова. Архів О. Шпак.

³ Записала О. Шпак 11.03.2020 від О. Бриндікова. Архів О. Шпак.

Іл. 3. Бриндіков О. Воскресіння Христове (Зішестя в пекло). 2019. Папір, лінорит

Вагому роль у становленні творчої манери Олександра Бриндікова відіграло те, що впродовж 2008—2018 рр. він працював у Національному музеї у Львові (далі — НМЛ), де мав можливість ближче познайомитися з народним та наївним мистецтвом. Безпосередньо «доторкнутися» до народних дереворитів XVIII—XIX ст. зі збірки музею Олександрові пощастило під час підготовки музейної виставки, коли графічні аркуші проходили реставрацію, а в його професійні обов'язки входила фотозйомка цих рідкісних творів. Унікальна нагода роздивитися зблизька і «відчути на дотик» старовинні відбитки, проаналізувати їх масштаб, особливості ліній і штрихів, ритміку площин, колірне вирішення, побачити різні способи оформлення творів — усе це безумовно вплинуло на характер подальших творчих пошуків.

Дуже сприятливим для розвитку творчості Олександра Бриндікова саме у напрямку народного деревориту стало професійне спілкування і середовище однодумців, які базували (і базують) свою творчість на автентичній традиції. Під час праці у музеї доля звела його з молодими художниками Романом Зілінком та Остапом Лозинським, які також були захоплені колекціонуванням творів українського народного мистецтва, розуміли й цінували народну естетику. Втрюх вони почали робити спільні справи. Олександр розповідає: «У Львові щороку є ярмарок. І ми в якийсь момент усвідомили, що там нема нічого українського, максимум — кераміка. Ми з друзями почали робити, хто що може. Я зробив декілька гравюр «під старе» зображення...» [11]. У соціаль-

ній мережі Facebook митці створили сторінку «Народна ІКОНА» [15], де О. Бриндіков виставив свої дереворити, Р.Зілінко — ікони на дереві, О. Лозинський — ікони на склі. Прагнучи протиставити засиллю дешевих «сувенірів» китайського виробництва щось питомо своє — традиційне українське, друзі стали подавати власні роботи на передсвяткові львівські ярмарки і в мистецьку галерею «Іконарт». Щороку (з 2010 р.) вони беруть участь у мистецькому проєкті молодих львівських митців «Від Романа до Йордана», де кожен представляє свої твори, засновані на традиціях українського народного мистецтва: ікони, художні вироби з кераміки, ткацтва, деревообробництва та ін. Популяризації народного деревориту і народної ікони, а також обміну досвідом сприяє участь у мистецьких ярмарках за рубежом. Вперше Олександр Бриндіков взяв участь у ярмарку у Любліні заочно, коли колега Остап Соїка повіз разом зі своїми роботами також і графічний доробок Олександра; організатори звернули увагу на дереворити й навіть виділили для них окремий павільйон. Після того вони з друзями впродовж декількох років їздили на Ягелонський ярмарок. Цей щорічний фестиваль традиційної культури збирає у Любліні понад 200 кращих майстрів народної творчості з центрально-східної Європи: Білорусі, Болгарії, Литви, Польщі, Словаччини, Угорщини, України та Швеції. Такі культурно-мистецькі події дуже сприяють розвитку творчості, популяризації національного мистецтва, налагодженню контактів із зарубіжними колегами. У 2013 р. Олександр Бриндіков познайомився художником з Вільнюса Клайдасом Навіцкасом, який творить сучасні дереворити на основі литовських народних гравюр XVIII ст. Їхнє творче спілкування включає обмін новими роботами кожного ярмарку. Тож, маючи у своїй колекції чимало дереворитів українського колеги, К. Навіцкас організовує спільні виставки у Литві (2019, 2020) [16; 17].

Олександр Бриндіков поєднує творчу працю з популяризацією народного деревориту через активну виставкову діяльність (має одну персональну і понад 30 спільних виставок), проводить майстер-класи з друку деревориту (у НМЛ, Художньо-меморіальному музеї Леопольда Левицького, Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України). Щороку перед Різдвя-

ними й Великодними святами друкує тираж святкових листівок (лінорити, виконані у стилістиці української народної гравюри) (іл. 3).

У пошуках джерел для своєї творчості художник зацікавився також народною вибійкою, багато в чому спорідненою з дереворитом. У вибійці, як і в деревориті, вирізають з дерева кліше, наносять фарбу і друкують орнамент на тканині. Обидві техніки дозволяють «тиражувати» зображення: гравюра — фігуративний малюнок, а вибійка — орнамент. Зауваживши багато спільних рис, Олександр придумав поєднати ці дві техніки. У 2014—2015 рр. він почав віддруковувати зі своїх дереворитних кліше ікони на давньому домотканому полотні, оздоблювати вибійчаними мотивами й оформляти у рамки. «Вставляю в рамку гравюру, роблю з вибійки фон... Це таке моє поєднання. Ці техніки вдало доповнюють одна одну» [11], — говорить художник. Зображення з дереворитних і вибійчаних кліше Олександр друкує також на одязі, тканинах для інтер'єру та аксесуарах (сумки). Разом з дружиною Одаркою вони організували «Майстерню вибійки» [18], що має на меті популяризацію та промоцію одного з практично забутих в Україні видів традиційної культури. Художник говорить: «Ми хочемо донести цінність народного мистецтва, що загубилося і зникає, і донести, що таке мистецтво може бути доступним» [11].

Базуючи свою графічну творчість на традиції українського народного деревориту, Олександр Бриндіков у той же час вносить і сучасне, авторське прочитання автентичної традиції щодо техніки виконання, тематики, іконографії, стилістики.

Докладно вивчивши техніку виконання народного деревориту через копіювання давніх творів і реконструкцію техніко-художніх прийомів, митець вніс свої раціональні корективи. Для виготовлення дереворитного кліше використовує деревину груші. Якщо вдається знайти відповідного розміру дошку поздовжнього розпилу, то вирізує, як і народні майстри, вздовж волокон. Частіше ж використовує деревину поперечного зрізу (як для торцевої гравюри), на якій різьбить традиційно — обрізуючи лінії й штрихи з обидвох боків різцем. Для відтискання дереворитів використовує прес, що дозволяє робити якісні відбитки, а також виконувати друк у два кольори. Святкові листівки виконує технікою лінориту, застосовуючи народну стилістику.

Іл. 4. Богородиця з Дитям. 1830-ті рр. Плазів. Папір, дереворит. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

Іл. 5. Бриндіков О. Богородиця з Дитям. 2011. Папір, дереворит

Тематика дереворитів О. Бриндікова — релігійна. У його доробку представлено достатньо великий набір іконографічних типів, притаманних українському народному дереворитові та іконопису: образи Ісуса

Іл. 6. Бриндіков О. Свята Параскева. 2012. Папір, дереворит

Іл. 7. Бриндіков О. Розп'яття з Пристоячими і Марією Магдалиною. 2013. Папір, дереворит ілюмінований; декоративна рамка

Христа Вседержителя, Розп'яття, Спаса Нерукотворного, Богородиці з Дитям, Покрови, Вплочення, Архистратига Михаїла й Серафимів, святих Миколая, Юрія, Параскеви та деякі празникові сюжети: «Різдво Христове», «Воскресіння Христове (Зішестя в пекло)», «Богоявлення», сюжет «Тайна Вечеря». Нерелігійна тематика представлена у листів-

ках зі зображеннями елементів народних звичаїв та обрядів: «Писанка», «Великодні забави», «Колядки» (Вертеп»).

Маючи десятилітній досвід художньої практики у галузі деревориту, О. Бриндіков виробив власний стиль, — творчу манеру, споріднену з традиційною народною гравюрою і водночас виразно індивідуальну. Якщо проаналізувати графічний доробок майстра, можна простежити динаміку і певну логіку в еволюції авторського переосмислення традиції народного деревориту, а також запропонувати періодизацію його творчості (за ступенем творчої інтерпретації).

Ранні роботи у техніці деревориту (2010—2012 рр.) О. Бриндіков виконував на основі автентичних творів XVIII—XIX ст. з метою опанувати традиційну техніку і зрозуміти народну стилістику. Тому деякі гравюри цього часу мають вигляд «авторських копій» давніх дереворитів. Художник переконаний: «Стовідсоткової копії досягнути неможливо, бо ти не знаєш, як різець «поїде». Однак, митець і не ставив за мету робити точну копію: намагаючись повторити характер лінії, штриха, він вже на першому (ранньому) етапі вводив свої елементи композиції, змінював типаж, трансформував рисунок (іл. 4, 5). Подібний підхід простежується в графічній іконі «Свята Параскева» (іл. 6). За зразок взято виразний, лаконічний за художніми засобами народний дереворит XIX ст. з Рави-Руської [13, с. 83], що за стилістикою нагадує плазівські⁴. В авторській копії повністю збережено іконографію, композицію, і в загальних рисах — рисунок оригіналу, але виконано її в іншому масштабі. Тональне вирішення демонструє намагання дотримуватися взірця, однак групи темних штрихів і площин виглядають масивнішими, що робить авторську копію тонально насиченішою за оригінал. Художник подав інше трактування типажу святої і не відтворював напис.

До авторських копій можна віднести гравюру «Розп'яття з Пристоячими і Марією Магдали-

⁴ Візуальним джерелом автентичних дереворитів для О. Бриндікова стали також матеріали сайту Етнографічного музею у Кракові ім. Северина Удзєлі «Віртуальний музей народних дереворитів», на якому виставлені українські дереворити з Плазова, Рави-Руської і з теренів Лемківщини [19].

ною» (іл. 7). Очевидно, художник взорувався на дереворит XIX ст. зі збірки НМЛ (оформлений у рамку під розмальоване скло [20, s. 48]) або ж на аналогічний відбиток зі збірки Історичного музею у Сяноку [19]. Тут також збережено композицію і рисунок оригіналу. Водночас помітна сміливість, впевненість у володінні різцем, намагання через копіювання зрозуміти техніку деревориту і розгадати секрети давнього ремесла. Сучасний майстер виправляє помилку у написанні монограми «INRI», упускає напис вниз, і своєрідно, як йому підказує матеріал, декорує тканини вбрання, завіси, рослинність на поземі. У своїх гравюрах О. Бриндіков цілком по-новому трактує типажі: замість округлених (в оригіналі) ліній обличчя, носа, очей, брів в авторському виконанні лінії пряміші, через що очі виглядають ледь примруженими, а овали обличчя — трохи звуженими донизу. Робота має вигляд чистої, професійної різьби за народним дереворитом.

Народна гравюра «Богородиця Знамення (Воплочення)» XVIII ст. зі збірки НМЛ стала зразком для професійно виконаної авторської копії. Художник відкоректував технічні огріхи оригіналу, в якому відсутні окремі штрихи, і навпаки — наявні темні плями (місцями надто рідка фарба залила проміжки між штрихами). Сучасна версія деревориту має світлішу тональність, зображення твориться чітким виразним різьбленням ліній і штрихів, вирізняється тоншим виконанням і правильними рисами ликів Богородиці й ангелів. Слід відзначити позитивну «просвітницьку» роль якісних, професійно виконаних авторських копій О. Бриндікова у популяризації народного деревориту: завдяки їм рідкісні й невідомі для широкого загалу старовинні твори стають доступними у сучасному прочитанні для всіх зацікавлених, дають змогу познайомитися з частиною національної спадщини.

Наступним етапом на шляху до сучасного прочитання традиції були роботи 2012—2013 рр., де художник брав за основу лише загальну композиційну схему й вибірково — деякі деталі давнього деревориту, сміливо вносячи свою інтерпретацію. Їх означуємо як «графічні репліки». Яскравим прикладом такого підходу є дереворит «Св. Юрій Змієборець» (іл. 8), за основу

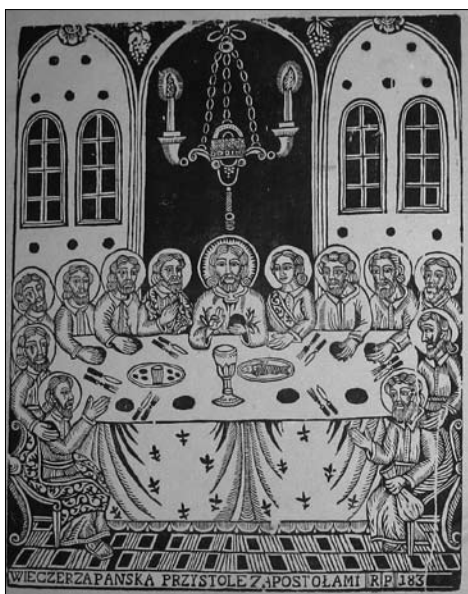

Іл. 8. Бриндіков О. Святий Юрій Змієборець. 2012. Папір, дереворит

Іл. 9. Святий Юрій Змієборець. 1830-ті рр. Плазів. Папір, дереворит. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

якого автор взяв народну гравюру XIX ст. з Плазова (іл. 9). Порівнюючи давній дереворит і сучасну роботу художника, помічаємо ряд спільних рис, насамперед, щодо композиційної схеми. Позем вирішено за таким же принципом, як на плазівському деревориті: чорне тло, помережане хвилястими білими лініями і дрібними «листочками», але орнаментация авторська. У правій горішній частині зображене Око Боже, що нагадує сон-

Іл. 10. Тайна Вечеря. 1830. Плазів. Папір, дереворит. Музей етнографії та художнього промислу ІН НАН України

Іл. 11. Бриндіков О. Тайна Вечеря. 2013. Папір, лінорит ілюмінований; декоративна рамка

Іл. 12. Бриндіков О. Розп'яття. 2013. Папір, кольоровий дереворит; декоративна рамка

Іл. 13. Бриндіков О. Багатосюжетна («хатня») ікона. 2015. Давнє домоткане полотно, дереворит, вибійка

це з променями, у лівому верхньому куті — хмари. Поряд зі спільними рисами, помітно чимало відмінностей. Поворот постаті й вбрання святого Юрія верхи на здибленому коні відрізняються від оригіналу, нагадуючи ікону зі Станілі. На голові святого воїна — шолом з плюмажем, але поворот голови інший, ніж на давньому деревориті. Відомо, що народні майстри нерідко творчо підходили до копіювання іконографічного зразка, трактували його на свій лад, — так, як підказувало їм власне чуття, вміння і досвід. Сміливо інтерпретуючи давні іконографічні схеми, вно-

сячи певні зміни і деталі, О. Бриндіков у цьому плані також дуже близький до народних майстрів минулого.

Візуальним матеріалом для однієї з графічних реплік був дереворит «Тайна Вечеря» 1830 р. із Плазова (іл. 10, 11). Композиційна група з Ісусом Христом і апостолами за столом відтворена наближено до взірця, включно з жестами, атрибутами і навіть орнаментациєю на одязі. У той же час художник по-своєму трактує лики Христа та Його учнів, вдало зберігаючи стилістику автентичного деревориту. У графічній репліці дещо інакше організовано ком-

позиційний простір інтер'єру, внаслідок чого сцена komponується у горизонтальний формат, на відміну від вертикального у плазівській пам'ятці. Ніби наслідуючи давні зразки, дереворит ілюмінований від руки прозорими акварельними фарбами декількох відтінків: ясно-блакитною, ясно-червоною, золотистою і теракотовою. Автор легко й невимушено декорує дерев'яну рамку, пофарбовану червоною вохрою за допомогою вільно наведених пензлем оранжевих кіл, блакитних квітів-розеток, хвилястих ліній. Усе це нагадує підхід народних майстрів до декорування й оформлення дереворитів.

З 2013 р. О. Бриндіков, поряд з традиційними, створює також двоколірні дереворити. Технологічно це складніше і займає більше часу, ніж одноколірний друк, адже тут потрібно вирізьбити два кліше (або одне двостороннє), і двічі робити відтиск (спочатку — червоною, потім — чорною фарбою). Також, необхідно мати певні знання і досвід, щоб при друці обидва зображення співпали згідно із задумом. Двоколірні дереворити вирізняються виваженою лаконочністю, введенням у композицію чорних орнаментованих площин тла чи тканин. Художник активно застосовує стилізовані мотиви орнаменту (квіточки, зірочки). У композиції «Розп'яття» (іл. 12) тканину завіси, що обрамлює хрест, він декорує червоними чотирипелюстковими квіточками у чорних і білих квадратах, розміщеними у шаховому порядку. Така схема орнаментування тканини нагадує традиційну наддніпрянську плахту.

Третій етап сучасного прочитання традиції народного деревориту (з 2014 р. до нинішнього часу) у творчості Олександра Бриндікова позначений виконанням творчих, авторських композицій у традиційній техніці, а також поєднанням деревориту і вибілки. На персональній виставці 2015 р. в галереї «Іконарт» художник представив 13 оригінальних робіт: ікони в техніці деревориту, надруковані на давньому домотканому полотні й оздоблені довкола вибілчанним орнаментом у дватри кольори (чорний, червоний, блакитний). Відтискаючи на одному форматі від двох до шести дереворитів, автор створює багатосюжетні «хатні» ікони на полотні (іл. 13). Зв'язок з давніми народними гравюрами прочитується у способі оздоблення мотивами орнаменту широкого вільного поля довкола деревориту.

Іл. 14. Бриндіков О. Покрова Пресвятої Богородиці. 2018. Папір, дереворит ілюмінований; декоративна рамка

Іл. 15. Бриндіков О. Спас Нерукотворний. 2019. Папір, дереворит ілюмінований; декоративна рамка

Графічні роботи О. Бриндікова 2017—2019 рр. вирізняються творчим підходом і сміливістю авторського трактування. Митець, досконало володіючи технікою і художніми засобами народного деревориту, збагачує «арсенал» виразальних засобів і створює цікаві власні композиції. На основі традиційної іконографії йому вдається виробити свій стиль і по-новому, сучасно «прочитувати» іконописні сюжети. Дуже тонко відчувачи стилістику народного деревориту, художник сформував власну художню мову, для якої влас-

тиві округлі плавні лінії і певна стилізація (відтворення приземистих великоголових постатей (як в народній іконі), своєрідний типаж), зокрема — у гравюрі «Покрова Пресвятої Богородиці» (іл. 14). В іншій групі робіт, інспірованих давньою українською іконою і дереворитом, художник зі смаком поєднує лінію, штрих, білі й темні площини, елементи орнаменту: «Різдво Христове», «Богородиця Львівська», «Спас Нерукотворний» (іл. 15).

Декілька слів варто сказати про оформлення творів. За прикладом давніх майстрів, О. Бриндіков ілюмінує деякі свої дереворити, розмальовує вільні поля довкола гравюри. Частина відбитків на папері залишається суто графічними, і тоді вже, за бажанням, новий власник може самостійно ілюмінувати дереворит на свій смак (у цьому є певний «інтерактивний» момент). Автор також виконує оформлення гравюр у дерев'яні рамки, які тонує і декорує розписом, інколи — оправляє у рамку під розмальоване скло. Оригінально сприймається ідея поміщувати в рамки використані дереворитні кліше, де вони набувають статусу самодостатнього твору, який існує в єдиному примірнику.

Висновки. Професійний художник Олександр Бриндіков у своїй графічній творчості 2010—2019 рр. запропонував приклад доречного використання мистецьких здобутків народного деревориту (народної гравюри) XVIII—XIX ст. Техніка, іконографія, художні особливості давніх творів — це вихідні точки, на яких він базує авторське, сучасне прочитання традиції. Графічний доробок О. Бриндікова умовно поділяємо на три періоди. Ранній (2010—2012 рр.) — період захоплення лаконічністю, простотою, експресією народних дереворитів; виконання так званих «авторських копій», у яких художникові вдалося глибоко дослідити техніку й відчути стилістику автентичних творів. Цінність «авторських копій» також у тому, що вони «трансляють» іконографію, композиційні схеми, стилістику давніх народних дереворитів і удоступнюють цю вартісну частину національної мистецької спадщини для сучасного глядача. Період «графічних реплік» (2012—2013 рр.) демонструє пошук нових образних і технологічних рішень у контексті лаконічного, наївного мистецтва давнього деревориту (інтерпретація іконографії народної гравюри та

ікони, створення двоколірних відбитків). Третій етап сучасного прочитання традиції (з 2014 р. до нинішнього часу) позначений виконанням творчих композицій, а також поєднанням деревориту і вибійки, сміливістю авторського трактування традиційних засобів, створенням власної художньої мови. Художник вільно оперує техніками і матеріалами, застосовує сміливі композиційні рішення, експериментує з різними способами оформлення і декорування творів.

Олександрові Бриндікову вдалося якнайкраще осягнути і використати художній потенціал, технологічні особливості народного деревориту, актуалізувати їх у своїй творчості. На прикладі творчості художника доведено, що народна гравюра на дереві належить до цінних духовних надбань минулого і може дати потужний творчий імпульс для розвитку сучасного національного мистецтва.

1. Сенишин О. Львівський митець Олександр Бриндіков запросив на виставку «Дереворит». 09.06.2015. URL: https://zaxid.net/lvivskiy_mitets_oleksandr_brindikov_zaprosiv_na_vistavku_derevorit_n1354418. (Дата звернення: 16.01.2018).
2. Патрікеєва Н. (Не) пересічні львів'яни. Майстер гравюри. URL: http://tvoemisto.tv/exclusive/neperesichni_lviviany_mayster_gravyury_70506.html. (Дата звернення: 27.02.2020).
3. У Львові відновлюють традицію ікони-гравюри. 09.06.2015 р. URL: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/sacral_art/60203/. (Дата звернення: 27.02.2020).
4. Метельський Р. 13 дереворитів Олександра Бриндікова. 11.06.2015. URL: <https://photo-lviv.in.ua/13-derevorytiv-oleksandra-bryndikova/>. (Дата звернення: 15.03.2019).
5. Шпак О. Дереворити на полотні Олександра Бриндікова. *Мистецький альманах «Артес»*. URL: http://art-es-almanac.in.ua/art/articles/derevoryty_na_polotni_oleksandra_bryndikova.html. (Дата звернення: 27.07.2015).
6. Skoczeń-Marchewka B. Oleksandr Bryndikov i jego drzeworyty. URL: <http://www.drzeworyty.pl/fascynacje>. (Дата звернення: 27.11.2019).
7. Олександр Бриндіков. URL: <http://iconart.com.ua/ua/artists/artist-41/oleksandr-brindikov>. (Дата звернення: 27.02.2020).
8. Олександр Бриндіков (Брюндік). URL: <http://art.lviv-online.com/oleksandr-bryndikov-bryundik/>. (Дата звернення: 27.02.2020).
9. Олександр Бриндіков. Дереворит. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LhbCZHtbQl4#action=share>. (Дата звернення: 17.10.2019).

10. Львівський митець Олександр Бриндіков запросив на виставку «Дереворит». URL: https://www.youtube.com/watch?v=r5_fkn9P72o. (Дата звернення: 08.03.2016).
11. Украинская выбойка и гравюры Александра Брындикова. Мастер дела. 24.12.2018. URL: <https://youtu.be/33i3LlrFQ0k>. (Дата звернення: 19.10.2019).
12. Альбом «Дереворити Олександра Бриндікова». URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.557558651014667&type=3>. (Дата перегляду: 14.02.2020).
13. Шпак О.Д. *Українська народна гравюра XVII—XIX століть*. Львів: ІН НАН України, 2006. 224 с.
14. Grabowski J. *Ludowe obrazy drzeworytnicze*. Warszawa: Instytut Wydawniczy «Pax», 1970. 252 s.
15. Народна ІКОНА. URL: <https://www.facebook.com/narodna.ikona>. (Дата звернення: 14.02.2020).
16. Klaido Navicko ir Oleksandro Bryndikovo medzio raiziniu paroda. URL: <http://zasliukc.lt/naujienos/331/klaido-navicko-ir-oleksandro-bryndikovo-medzio-raiziniu-paroda>. (Дата звернення: 18.03.2020).
17. Klaidas Navickas wood cuts and paper cuttings exhibition in Tasilai. URL: <http://www.klaidaspapercuts.lt/karpiniai/main.php?id=naujienosID544>. (Дата звернення: 18.03.2020).
18. Майстерня вибійки. URL: <https://www.facebook.com/maysternia.vybiyky/>. (Дата звернення: 25.08.2019).
19. Wirtualne Muzeum Drzeworytów Ludowych. URL: <http://www.drzeworyty.pl/>. (Дата звернення: 16.01.2018).
20. Piwocki K. *Drzeworyt ludowy w Polsce*. Warszawa, 1934. 163 s.
21. nac.in.ua/art/articles/derevoryty_na_polotni_oleksandra_Bryndikova.html. (Last accessed: 27.07.2015) [in Ukrainian].
22. Skoczen-Marchewka, B. Oleksandr Bryndikov and His Woodcuts. Retrieved from: <http://www.drzeworyty.pl/fascynacje>. (Last accessed: 27.11.2019) [in Polish].
23. Oleksandr Bryndikov. Retrieved from: <http://iconart.com.ua/artists/artist-41/oleksandr-brindikov>. (Last accessed: 27.02.2020) [in Ukrainian].
24. Oleksandr Bryndikov (Bryndik). Retrieved from: <http://art.lviv-online.com/oleksandr-bryndikov-bryndik/>. (Last accessed: 27.02.2020) [in Ukrainian].
25. Oleksandr Bryndikov. Woodcut. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=LhbCZHtbQl4#action=share>. (Last accessed: 17.10.2019) [in Ukrainian].
26. Lviv Artist Oleksandr Bryndikov Invited to the Exhibition «Woodcut». Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=r5_fkn9P72o. (Last accessed: 08.03.2016) [in Ukrainian].
27. Ukrainian Textile Printing and Engraving by Oleksandr Bryndikov. *Master Dela*. 24.12.2018. Retrieved from: <https://youtu.be/33i3LlrFQ0k>. (Last accessed: 19.10.2019) [in Russian].
28. Album «Woodcuts by Oleksandr Bryndikov». Retrieved from: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.557558651014667&type=3>. (Last accessed: 14.02.2020) [in Ukrainian].
29. Shpak, O.D. (2006). *The Ukrainian Folk Engravings of the XVII—XIX Centuries*. Lviv: Ethnology Institute of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
30. Grabowski, J. (1970). *Folk Woodcut's Images*. Warszawa: Instytut Wydawniczy «Pax» [in Polish].
31. Folk Icon. Retrieved from: <https://www.facebook.com/narodna.ikona>. (Last accessed: 14.02.2020) [in Ukrainian].
32. Exhibition of Woodcuts by Klaidas Navickas and Oleksandr Bryndikov. Retrieved from: <http://zasliukc.lt/naujienos/331/klaido-navicko-ir-oleksandro-bryndikovo-medzio-raiziniu-paroda>. (Last accessed: 18.03.2020) [in Lithuanian].
33. Klaidas Navickas Wood Cuts and Paper Cuttings Exhibition in Tasilai. Retrieved from: <http://www.klaidaspapercuts.lt/karpiniai/main.php?id=naujienosID544>. (Last accessed: 18.03.2020).
34. The Printshop. Retrieved from: <https://www.facebook.com/maysternia.vybiyky/>. (Last accessed: 25.08.2019) [in Ukrainian].
35. Virtual Museum of Folk Woodcuts. Retrieved from: <http://www.drzeworyty.pl/>. (Last accessed: 16.01.2018) [in Polish].
36. Piwocki, K. (1934). *Folk Woodcut in Poland*. Warszawa [in Polish].

REFERENCES

Senyshyn, O. Lviv Artist Oleksandr Bryndikov Invited to the Exhibition «Woodcut». 09.06.2015. Retrieved from: https://zaxid.net/lvivskiy_mitets_oleksandr_brindikov_zaprosiv_na_vistavku_derevorit_n1354418. (Last accessed: 16.01.2018) [in Ukrainian].

Patrikeieva, N. (Not) Ordinary Lviv Residents. Master of Woodcut. Retrieved from: http://tvoemisto.tv/exclusive/neperesichni_lvivyany_mayster_gravyury_70506.html. (Last accessed: 27.02.2020) [in Ukrainian].

Icon-Engraving's Ancient Tradition is Being Restored in Lviv. 09.06.2015 p. Retrieved from: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/sacral_art/60203/. (Last accessed: 27.02.2020) [in Ukrainian].

Metelskyi, R. 13 Woodcuts by Oleksandr Bryndikov. 11.06.2015. Retrieved from: <https://photo-lviv.in.ua/13-derevorytiv-oleksandra-bryndikova/>. (Last accessed: 15.03.2019) [in Ukrainian].

Shpak, O. Woodcuts on Canvas by Oleksandr Bryndikov. *Art Almanac «Artes»*. Retrieved from: [ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 \(154\), 2020](http://artes-alma-</p>
</div>
<div data-bbox=)